

Değerlerin Gerçek Yaşam Becerilerine Uygulanabilirliği Bağlamında Bloom Taksonomisinin Değerlendirilmesi Ve Örnek Değer Göstergeleri

Makale Türü/Article Type
Araştırma Makalesi

IJPES
2025

Volume 6, No 1
Sayfa/ Pages: 1-17

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/iypes>

Makale Bilgisi/Article Info:

Geliş/Received :10.03.2025

Kabul/Accepted :30.04.2025

e-Yayın/e-Printed:30.04.2025

DOI:
10.59062/iypes.1654988

Yusuf YILDIRIM¹

¹ Doçent Doktor, Siirt Üniversitesi, yusufyildirimakademik@gmail.com

 ORCID ID:0000-0003-0035-8443

Pelin ÜREDİ²

¹ Doktor, Milli Eğitim Bakanlığı, uredipelin@gmail.com

 ORCID ID:0000-0003-1795-1323

ÖZ

Değerler eğitimi, anlamlandırılması ve benimsenmesi açısından öğrencilerin zorlandığı bir alandır. Değerlerin öğrenciler tarafından kazanıldığının en önemli göstergesi, onların tutum ve davranışlarında gözlenebilir hale gelmesidir. Değerler eğitime yönelik hazırlanan kazanımların yaşam becerisi şeklinde ifade edilmesi, değerler eğitiminin ölçme ve değerlendirme sürecini kolaylaştıracağı gibi etkinlik ve öğretim uygulamalarını planlamaları konusunda öğretmenlere yol gösterici olacaktır. Bu çalışmada öğrencilerin değerleri yaşam becerisi haline getirmesini sağlayan, değerler eğitimi yaklaşımlarına göre hazırlanmış örnek göstergelerin eğitimcilere tanıtılması amaçlanmıştır. Araştırma nitel olarak desenlenmiş ve araştırma yöntemi olarak “doküman incelemesi” kullanılmıştır. Değerler eğitime yönelik hazırlanan ölçekler, yaşam becerisi bağlamında analiz edilmiştir. Ardından değerler eğitimi alanında çalışmaları olan ve en az yüksek lisans düzeyinde öğrenime sahip 8 alan uzmanına, bilişsel beceriler, sözel beceriler, sosyal ve duygusal beceriler, psiko-motor beceriler ve kişisel beceriler alt boyutlarında değer göstergeleri yazmaları için açık uçlu form yöneltilmiştir. Örnek göstergelerin hazırlanmasında, ders kitaplarında yer alan değerler dikkate alınmıştır. Açık uçlu formlar aracılığıyla elde edilen veriler, araştırmacı görüşleri ile birleştirilerek makro analiz yapılmıştır. Ardından belirlenen değerlerin tanımları, ilkeleri ve kavramlarına yönelik literatür taraması yapılarak yaşam becerisine yönelik ve değerle örtüşen göstergelerden oluşan taslak tablo oluşturulmuştur. Eğitim programları uzmanı 2 farklı araştırmacı ile yapılan geçerlik ve güvenilirlik toplantıları neticesinde yaşam becerisine yönelik örnek değer göstergelerinden oluşan nihai tablo hazırlanmıştır. Elde edilen bulgulara göre değerler eğitimi kapsamında geliştirilen ölçeklerin yaşam becerilerine yönelik göstergelerinin genellikle yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Değerler eğitimi, değer kazanımları, yaşam becerisi, davranış göstergesi

Evaluation of Bloom Taxonomy in the Context of Applicability of Values to Real Life Skills and Sample Value Indicators

ABSTRACT

Values education is an area that students have difficulty in understanding and adopting. The most important indicator that values are acquired by students is that they become observable in their attitudes and behaviors. Expressing the achievements prepared for values education as life skills will facilitate the measurement and evaluation process of values education and will guide teachers in planning activities and teaching practices. In this study, it was aimed to introduce sample indicators prepared according to values education approaches that enable students to turn values into life skills to educators. The research was designed qualitatively and "document review" was used as the research method. Scales prepared for values education were analyzed in the context of life skills. Then, 8 field experts who have studies in the field of values education and have at least a master's degree were directed to write value indicators in the sub-dimensions of cognitive skills, verbal skills, social and emotional skills, psycho-motor skills and personal skills with an open-ended form. In the preparation of sample indicators, the values in the textbooks were taken into consideration. The data obtained through the open-ended forms were combined with the researcher's opinions and a

This is an open access article distributed under the terms of the [Creative Commons Attribution License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/), which permits unrestricted use, distribution and reproduction in any medium, provided the original authors and source are credited.

macro analysis was performed. Then, a literature review was conducted regarding the definitions, principles and concepts of the determined values and a draft table consisting of indicators for life skills and overlapping with the value was created. As a result of the validity and reliability meetings held with 2 different researchers who are experts in education programs, the final table consisting of sample value indicators for life skills was prepared. According to the findings, it was concluded that the indicators of life skills in the scales developed within the scope of values education were generally insufficient.

Keywords: Values education, value acquisitions, life skills, behavior indicator

Atıf için: Yıldırım, Y. & Üredi, P. (2025). Değerlerin gerçek yaşam becerilerine uygulanabilirliği bağlamında Bloom taksonomisinin değerlendirilmesi ve örnek değer göstergeleri. *Uluslararası Temel Eğitim Çalışmaları Dergisi*, 6(1), 1-17.

Etik Kurul İzin Bilgileri: Bu araştırma Siirt Üniversitesi Etik Kurulunun 12.12.2023 tarih ve 717 sayılı etik kurul izni ile yürütülmüştür.

1. GİRİŞ

Eğitim bireylerin kendini gerçekleştirme amaçlamaktadır. Bireyin kendini gerçekleştirebilmesi için önemli öğelerden birisi de değerlerdir. Bireylerin duyuşsal yönünü oluşturan değerler, bireyin kendisiyle barışık, içinde yaşadığı toplumla uyumlu, doğaya karşı duyarlı ve tüm insanları kuşatan bir iyi oluş üzerine olmalarına imkân sağlamaktadır. Bundan dolayı değerler, eğitim sürecinin vazgeçilmez öğeleri arasında yer almaktadır. Ayrıca değerler bireyin bütüncül gelişimine katkı sağlayarak kendini gerçekleştirebilmesinde de önemli bir rol oynamaktadır.

Eğitim süreçlerinin nihai hedefi olan kendini gerçekleştirme Maslow (1943) tarafından oluşturulan İhtiyaçlar Piramidi (Hiyerarşisi) kuramının en üst basamağını oluşturmaktadır. Bu basamağa ulaşan bireylerin yapabildiklerinin içinde; kapasitesine karşı farkındalık, kişisel tatmin, üreticilik, yeteneklerin ortaya çıkması, problem çözme, erdemlilik, samimiyet (içtenlik) gibi durumlar yer almaktadır (Çoban, 2021). Bu aşamada yer alan eylemlerin birçoğu doğrudan ve dolaylı olarak değerlerle alakalıdır. Örneğin bireyin kendinin farkına varması öz saygı, öz şefkat, öz duyarlılık, öz yargılama ve kendiyle barışık olma; problem çözme çevreye karşı duyarlılık, sorumluluk ve vatanseverlik gibi değerlerle yakından ilişkilidir. Ayrıca erdemlilik ve samimiyet (içtenlik) de değerleri doğrudan ifade etmektedir. Nitekim değerlerden yoksun bir şekilde yetişmiş bireylerin kendini gerçekleştirmelerinin mümkün olmayacağı söylenebilir.

Değerler eğitiminin en önemli parçası bireyin edindiği değerleri davranışlarında somut olarak gösterebilmesidir. Çünkü değerler eğitimi yapısı gereği klasik ölçme ve değerlendirme teknikleriyle ölçülüp değerlendirilmemelidir. Aksi halde bireyde değerlerin gelişme durumunu ortaya koymada şeffaflık sağlanamamaktadır. Bu nedenle değerlerin davranış göstergesi olarak tanımlanması ve bireyin davranışlarında bu göstergelerin aranarak değerlerin bireyde gelişip gelişmediğine karar verilmelidir.

1- Değerler

Değerler, “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet; kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey; bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” şeklinde ifade edilmektedir (TDK, 2023). Değerler eğitimi alanında en çok kabul gören değer tanımlarından birisi Schwartz (1992) tarafından yapılmıştır. Schwartz’a göre (1992) değerler, insanların toplumsal veya bireysel bir eylemi (davranışı) seçerken; yapılan bir eylemin doğruluğunu savunurken; diğer insanları ve kendini değerlendirirken; başvurduğu, düşünsel ve duygusal nitelikleri olan ilkelerdir. Milli Eğitim Bakanlığı (2018) ise değerleri “toplumumuzun millî ve manevi kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlara aktaracağımız öz mirasımızdır” şeklinde ifade etmiştir. Değerler bireylerin tercihleri üzerinde etkili olan yargılamalarına yön veren dolayısıyla yaşamlarını derinden etkileyen ve bireyin duyuşsal yönünü oluşturan kültürel öğelerdir.

Değerlerin önemli yönlerinden birisi bireyin duyuşsal boyutunu oluşturmaktır. Değerler duyuşsal bir öğe olmasına rağmen bireylerin fikir ve davranışları üzerinde güçlü etkiye sahiptir. Ayrıca değerler kendi içinde bilme, hissetme ve eyleme geçme gibi boyutları da ifade etmektedir. Değerlerin farkına varılması, kavranması ve nerede

kullanılacağıının bilinmesi bilişsel boyutuna; olumlu ve olumsuz ifadeler ile duygusal tepkiler ise duyuşsal boyutuna; bilişsel ve duyuşsal boyutta öğrenilen ifadelerin davranışa dönüşmesi de değerlerin psiko-motor boyutuna işaret etmektedir (Akbaş, 2004). Bireyin harekete geçmesi ve davranışta bulunması için bilgi ve duyuş boyutuna ihtiyaç vardır. Örneğin bir kişinin yardımseverlik kavramını bilmesi, nasıl yardım edeceğini fark etmesi, yardımsever bir bireyin özelliklerini sınıflaması bilişsel boyutu; yardıma ihtiyaç duyan bir birey veya bir duruma karşılaştığında hisleri duyuşsal boyutu oluşturmaktadır. Birey bu iki boyutu bir araya getirerek harekete geçer. Bu durumu göstermek için programlarda duyuşsal alana yönelik taksonomiler kullanılmıştır.

2- Duyuşsal alan taksonomisi ve değerler

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren davranışçı öğrenme kuramının felsefesi doğrultusunda hedef davranış olarak ifade edilen kazanımlar, 2004 yılıyla birlikte bilişsel öğrenme kuramına uygun bir şekilde kazanım ifadesine dönüşmüştür. Herhangi bir sınıf düzeyinde öğrenciye öğretilmek istenen içeriğin ve bu içeriğin sınırlarını ifade eden cümleler “kazanım” olarak ifade edilmektedir (Çoban ve Akşit, 2018). İyi bir kazanım öğrencinin bütüncül gelişimine fırsat vermelidir.

Benjamin S. Bloom'un taksonomine göre hedefler yatay boyutta; bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alan olmak üzere üç ana başlıkta sınıflandırmıştır. Değerler bu taksonomide duyuşsal boyuta girmektedir. Çünkü duyuşsal alan, sevgi, korku, nefret, ilgi, tutum ve güdülenmişlik gibi duygusal yönlerin baskın olduğu alanı ifade etmektedir (Demirel, 2012). Duyuşsal boyuta yönelik amaçlar ilgi, tutum, motivasyonda olan değişimle birlikte saygı, sevgi, beğeni, değer verme gibi duyuşsal eğilimlerin gelişimini de konu alan hedefleri kapsamaktadır (Gökler, Aypay ve Arı, 2012). Bloom (1956) farkındalık, ilgi duyma, dikkat etme, sorumluluk duyma, diğerleriyle etkileşim içinde davranma ve aynı zamanda bu tutumsal nitelikleri gösterme yeteneği veya çalışmaya uygun değerleri duyuş veya tutum gösterilen çeşitli davranışlar olarak ifade etmiştir. Duyuşsal alan sınıflandırmasında yer alan basamaklar, tanımlamalar ve açıklayıcı fiiller Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Krathwohl'un duyuşsal alan taksonomisi (Krathwohl vd, 1964; Akt. Karagöl ve Adıgüzel, 2022).

1.0 Alma	1.1 Farkındalık	
	1.2 Almaya Açıklık	
	1.3 Kontrollü/seçici dikkat	
2.0 Tepkide Bulunma	2.1 Uysallık	
	2.2 İsteklilik	
	2.3 Doyum	
3.0 Değer Verme	3.1 Değeri Kabullenme	
	3.2 Değeri Yeğleme	
	3.3 Değere Adanmışlık	
4.0 Örgütlenme	4.1 Değeri Kavramsallaştırma	
	4.2 Değeri Örgütlenme	
5.0 Kişilik Haline Getirme	5.1 Genelleşmiş Örüntü	
	5.2 Karakterlenme	

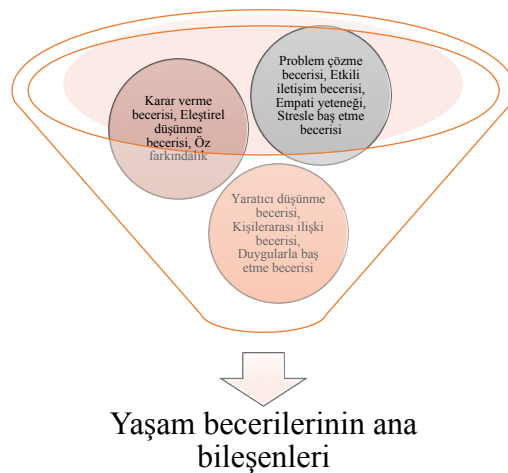
Duyuşsal alan alma, tepkide bulunma, değer verme, örgütlenme ve kişilik haline getirme basamaklarından oluşmaktadır. En temel basamak alma olarak kabul edilir ve değer bilşsel olarak işlenmesini ifade eder. Basamaklar ilerledikçe değer kişilik haline dönüşür ve kişinin karakterinin bir boyutunu oluşturması beklenmektedir. Bu taksonomi değerlerin kısımlara ayrılarak kazanım yazılmasına neden olmaktadır. Oysa değerler bir bütündür ve programlarda kazanımlar değerlere bütüncül olarak ifade edilmelidir.

Bloom'un taksonomine göre değer ifadeleri daha çok sınıf ortamına hitap edecek içeriktedir. Alma basamağı öğrencilerin farkında oluş, duyarlı oluş, dikkatli oluş, dinlemeye dönüklük vb. hedefleri içermektedir. Tepkide bulunma basamağında öğrenme çıktıları, tepkide uysallık, tepkide bulunmaya gönüllülük, tepkide bulunma memnuniyeti gibi özellikleri kapsamaktadır. Değer verme basamağı özelleştirilmiş değerler bütününe içselleştirilmesi üzerine kuruludur, fakat bu değerlerin göstergeleri öğrencilerin açık davranışları ile ifade edilir. Örgütlenme basamağı öğrenme çıktıları, bir değer kavramsallaştırılması veya bir değerler sisteminin düzenlenmesi ile ilgili olabilmektedir. Kişilik haline getirme basamağında ise basamakta alışkanlık haline getirebilme, kişiliğe sahip olabilme vb. hedefler yer almaktadır (Duman ve Yakar, 2017). Görüldüğü gibi değerler günlük hayatla ilişkilendirilmekten ve yaşam becerilerine dönüştürülmekten uzak sınıf içerisinde işlenen bir yapıda verilmiştir. Oysa değerler günlük hayatla ilgilidir, günlük hayat içerisinde uygulanarak yaşam becerisine dönüşmektedir. Bundan dolayı değerler eğitimi sürecinde Bloom tarafından oluşturulan davranışçı yaklaşımın etkilerinin görüldüğü sınıf içi göstergelerle yetinilen duyuşsal boyut ifadelerinde çıkılarak gerçek yaşam berilerine yönelik değer göstergelerine yer verilmelidir.

Farklı ülkelerin değerler eğitimi programları ve uygulamaları incelendiğinde çoğunlukla sosyal ve duygusal gelişimi destekleyici, okul kültürünü geliştirici, akademik başarıyı artırıcı yönlerine vurgu yapılmıştır (Dönmez ve Uyanık, 2022). Ülkemizde ise eğitimin hemen her kademesine ve derse yönelik değerler eğitimi araştırmaları yapılmıştır. Özellikle okul öncesinde verilen değerler eğitiminin karakter gelişimi (Yeşil ve Aydın, 2007), öz düzenleme ve sosyal gelişim (Bozkurt Polat, 2021) gibi sosyal ve duygusal alanlarda gelişime katkıları olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır.

3- Gerçek Yaşam Becerileri

Günümüz toplumları durağan olmayan bir değişim ve gelişime sahiptir. Bireyin bu değişim ve gelişim sürecinde varlığını aktif olarak sürdürebilmesi için yaşam becerilerine ait yetkinliklere sahip olması beklenmektedir. Yaşam becerileri aracılığıyla bireyin eğitim-öğretim sürecinde elde ettiği kazanımları gerçek yaşamında kullanarak hayatını kolaylaştırması amaçlanmaktadır (Erbil, vd., 2004; Gümüsoğlu ve Küçük, 2019). Spence'e (2003) göre yaşam becerileri, farklı sosyal şartlar ve isteklere uyarlanabilen, ilgili beceriler ile bireyleri davranışsal ve bilişsel açıdan kapasiteleri düşünülerek bir bütün haline getirmeye destek olan becerilerdir. Bireyin karşılaştığı sorunlarla etkili bir şekilde başa çıkabilen ve kendi kendine yetebilen duruma gelmesi, yaşam becerilerini edinmesiyle mümkündür. Yaşam becerilerinin ana bileşenlerini oluşturan beceriler farklı pek çok kaynakta benzer şekilde listelenmiştir (Francis, 2007; Spence, 2003; UNESCO, 2000; WHO, 1997).

Şekil1. Yaşam becerilerinin ana bileşeni olan beceriler

Şekil 1’de yer alan beceriler, yaşam becerilerinin içselleştirilmesi için gerekli olan ana beceriler olmakla birlikte, eğitim programları hazırlanırken içerisine yerleştirilmelidirler. Bireyin gerçek yaşamda karşılaştığı zorluklarla baş edebilmesi için bireysel güçlenmeye ihtiyacı vardır. Bu gücün kaynağı ise bu bileşenlerin eğitim programında bütün olarak ele alınmasıdır (De Jong, vd., 1995). Bu bileşenlerin içselleştirilmesiyle bireyin kapasitesinin artması yani; içinde yaşadığı toplumda kendine yer bularak birey olması sağlanabilir. Bazı kaynaklar yaşam becerilerini fiziksel, davranışsal, bilişsel, kişisel ve kişiler arası olmak üzere 5 kategori altında sınıflamıştır (Dannish ve Nellen, 1997). Bu kategorileri örnekler üzerinden şu şekilde açıklamak mümkündür:

- Fiziksel yaşam becerileri: Oyun esnasında topa vurma ya da atlama gibi beceriler
- Davranışsal yaşam becerileri: Çevresindeki insanlarla iletişim kurarak davranışlarını etkileme ya da etkilenme
- Bilişsel yaşam becerileri: Problem çözme ya da yaratıcı düşünme gibi bilişsel süreçleri barındıran beceriler
- Kişisel yaşam becerileri: Belirlediği hedefe ulaşmak için harekete geçmek gibi bireyin doğrudan kendi hayatı ile ilgili beceriler
- Kişiler arası yaşam becerileri: Kişilik özelliklerini kişiler arası ilişkilere yansıtmaya yönelik becerilerdir.

Yaşam becerileri insan hayatının ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yönüyle yukarıda bahsedilen bileşen ve sınıflamaların dışında çok daha geniş bir bağlamda ele almak mümkündür. Örneğin bireyin aile, okul ya da toplumda başarılı olmasını sağlayan beceriler de yaşam becerileridir. Ancak bu durumda kişiden kişiye değişen farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla yaşam becerilerinin bireylerin yaş, din, dil, ırk, sosyal statü gibi değişkenlere bağlı olarak farklılaşması mümkündür. Bu nedenle tüm bireylerin sahip olması gereken temel bileşenler üzerinden eğitim programlarını tasarlamak en doğru ve geçerli yol olacaktır. Bu tarz eğitim programları hazırlanırken bu becerileri öğrencilere doğrudan deneyimleterek öğretmek ve göstererek onlara model olmak yaşam becerilerinin kazandırılması açısından oldukça önemlidir. Öte yandan yaşam becerilerinin önemli bir boyutunu da değerler oluşturmaktadır. Toplumsal bir bireyi salt bilgi öğrenen konumunda görmeyip onu içinde yaşadığı toplumun gelenek ve görenekleriyle, kültürel normlarıyla donatmak gerekmektedir. Zira öğrenciyi okulun ötesindeki dünyaya hazırlamak, günümüz toplumlarının öğretim programlarından beklentileri arasında yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında bilgi ve becerinin yanı sıra toplumsal değerlerin de öğrencilere kazandırılması için çok boyutlu olarak değerleri de kapsayan bir perspektiften öğretim programlarının hazırlanması önem taşımaktadır.

4- Değerlerin Yaşam Becerisi Haline Getirilmesi

Bir toplumun devamlılığını sağlayan; kültürel özellikler, değerler ve diğer sosyal bileşenlerdir. Bir toplumun sürdürülebilirliği, toplumsal değerler ve normların gelecek kuşaklara aktarılmasıyla olanaklı hale gelmektedir. Bu bağlamda toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarılması için bireyler tarafından içselleştirilmesi ve yaşam becerisi haline getirilerek günlük hayatta kullanılması gerekmektedir. İlk çocukluk yıllarında ailede başlayan değer edinme süreci ileriki yıllarda formal eğitim ortamı olan okullarda devam etmektedir.

Okullarda mevcut öğretim programlarında yer alan kazanımlara ulaşmanın yanı sıra toplumsal değerlerin öğrencilere aktarılmasına yönelik eğitim-öğretim ortamları da oluşturulmaktadır. Ravinger (2006) bireye değerleri kazandırmanın, eğitimin hedeflerinden biri olduğunu belirtmiştir ve bireyin edindiği bu değerleri toplumsal yaşamında kullanmasına vurgu yapmıştır. İçinde yaşadığı toplumun değerlerinden yoksun olarak yetişen bireylerin sosyal uyum becerileri zayıflamakta ve buna bağlı olarak toplumla olan etkileşimleri azalmaktadır. Dolayısıyla bireyin edindiği değerlere kişiliğinde yer vererek yaşam becerisi haline getirmesi; bu değerleri günlük hayatındaki davranışlarına yansıtmayı açısından önemlidir. Böylece içinde yaşadığı toplumla bağlarını güçlendirerek toplum içerisindeki görev ve sorumluluklarını yerine getiren bir bireyin çevresiyle olumlu ilişkiler geliştirerek yaşamını devam ettirmesi olanaklı hale gelmektedir.

Değerlerin oluşum süreci kişinin içinde gerçekleşir ve dolayısıyla somut olarak kişinin tutum ve davranışlarında algılanabilir hale gelmeden dışarıdan fark edilemez (Giesecke, 2004). O halde, okullarda yer verilen değerler eğitimi öğrencilerin tutum ve davranış geliştirme sürecine etki ettiği ölçüde anlamlıdır. Tam da bu noktada değerler eğitiminin yaşam becerisi haline getirilmesi, başka bir ifadeyle; edinilen değerlerin kişinin tutum ve davranışlarına yansyarak gerçek yaşamında kullanılabilir hale gelmesi ön plana çıkmaktadır. Dolayısıyla gerçek yaşama aktarılan ve birey tarafından etkin şekilde kullanılan değerlerin anlamlı olarak yapılandırıldığını söylemek mümkündür. Bu bağlamda okulların önemli görevlerinden bazıları kültür aktarımı açısından belirlenen değerleri öğretmek, öğrencileri bu değerler doğrultusunda yaşama hazırlamak, karakterlerini olumlu yönde etkilemek ve öğrencinin bu değerleri içselleştirerek davranışlarında göstermesini sağlamaktır.

Okullarda yapılacak etkinlik ve uygulamaların değerlerin gerçek yaşama aktarılacak davranışlarda gösterilmesine ve böylece yaşam becerisi haline getirilmesinde önemli rolü vardır. Değerlerden beklenen davranış göstergeleri hazırlanırken öğrencilerin edindiği değeri gerçek yaşamda tutum ve davranışlarında göstermesine vurgu yapılması önemlidir. İlgili değere yönelik bilgi sahibi olan öğrencinin bu bilgisini içselleştirerek davranışlarında göstermesine yönelik yazılacak ifadelerin, değerlerin kazanım olmasında önemli katkısı olacaktır. Çünkü duyuşsal boyut ile ilgili hedefler bilişsel boyutta olduğu gibi doğrudan gözlemlenememekte ve belirlenememektedir (Gökler, Aypay ve Arı, 2012). Bundan dolayı yaşam becerisini ifade edecek şekilde göstergelerin yer alması gerekmektedir. Böylece değerler hem kişilik haline getirilmiş olacak hem de 21. Yüzyılda bireylerden beklenen niteliklere hitap edebilecektir. Literatüre bakıldığında değerler eğitime yönelik hazırlanan kazanım ifadelerinin, değerleri yaşam becerisine dönüştürme bağlamında ele alındığı araştırmaların olmadığı görülmüştür. Oysa 21. Yüzyılda bireyden beklenen sadece bilgiye ulaşması değil, aynı zamanda edindiği bilgiyi günlük hayatında kullanarak yeni bilgiler üretmesidir. Bu durum ancak edinilen bilginin yaşam becerisi haline getirilmesiyle mümkündür. Bu nedenle öğretim programlarının vazgeçilmez bir parçası olan değerler eğitime yönelik kazanım ifadeleri yazılırken davranışa dönük ve yaşam becerisi temelli olması gerekmektedir. Bu araştırmada değerlerin öğrenciler tarafından içselleştirilerek yaşam becerisi haline gelmesini gözlemlenebilir kılan gösterge örneklerine yer verilmiştir. Bu yönüyle alandaki diğer araştırmalardan farklı ve özgün nitelikte olan böyle bir araştırmanın; literatürdeki boşluğu doldurmasının yanı sıra, değerler eğitimi uygulamalarının geliştirilmesi ve uygulayıcı konumundaki öğretmenlere yol gösterici olması beklenmektedir.

Bu bilgiler doğrultusunda bu araştırmanın amacı öğrencilerin değerleri yaşam becerisi haline getirmesini sağlayan, değerler eğitimi yaklaşımlarına göre hazırlanmış örnek göstergelerin eğitimcilere tanıtılmasıdır. Bu temel amaç doğrultusunda araştırmanın alt amaçları şunlardır:

1. Değerler alanında geliştirilen ölçeklerin yaşam becerisi temelli olma düzeyleri nedir?
2. 2018 Ortaokul öğretim programlarındaki kazanımların (Sosyal Bilgiler-Türkçe-Matematik-Fen Bilimleri-Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi) değerler eğitimi bağlamında yaşam becerisi temelli olma düzeyleri nedir?
3. Yaşam becerisi temelli örnek değer göstergeleri nelerdir?

2. YÖNTEM

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan “doküman incelemesi” kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde, araştırmanın amacı doğrultusunda ilgili dokümanlara ulaşılarak elde edilen veriler analiz edilmiştir. Veriler analiz edilirken betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Analiz sürecinde önceden hazırlanan temalara uygun bir plan çerçevesinde ilerlenerek analiz sonuçları özetlenmiş ve yorumlanmıştır. Verilerin analizinde kullanılmak üzere araştırmacılar tarafından “Belirtke Tablosu” hazırlanmıştır. Hazırlanan belirtke tablosunda incelenen ölçek maddelerinin yaşam becerileri bağlamında yazılma durumlarını belirlemeye yönelik 5 kategori kullanılmıştır. Bu kategoriler; bilişsel beceriler, sözel beceriler, sosyal ve duygusal beceriler, psiko-motor beceriler ve kişisel becerilerdir. Belirtke tablosuna ölçek maddelerinin bu alt boyutlara uygun olan madde sayıları yazılmıştır. Ayrıca her ölçeğe yönelik araştırmacılar tarafından işaretlenmek üzere 4 düzey belirlenmiştir. Bu düzeyler sırasıyla şunlardır:

- Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı oldukça az

- Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
- Değerle uyumlu ölçek ancak maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış
- Ölçek değerle uyumlu ve maddeler incelenen değer kapsamında yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmış

Öte yandan araştırmanın amacına uygun olarak yapılan doküman analizinin aşamaları şöyle açıklanabilir:

- Betimsel analiz için hazırlanan çerçeve: Araştırmanın amacı ve alt amaçlarından hareketle veri analizi için bir taslak oluşturulmuştur. Bu aşamada literatür taraması yapılarak araştırmanın kavramsal çerçevesi alt boyutları dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ulaşılan verilerin hangi tema altında sunulacağına karar verilmiştir.
- Verilerin analizi ve sunulması: Hazırlanan çerçeve doğrultusunda elde edilen veriler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı okunarak tasnif edilmiştir. Tasnif edilen veriler, önceden belirlenen temalar altında sunulmuştur.
- Bulguların yorumlanması: Tasnif edilen verilerin tanımlanması, karşılaştırmalı olarak açıklanması ve yorumlanması şeklinde bir sıra izlenmiştir.
- Geçerlik ve güvenirlik çalışması: Araştırma bulgularının geçerlik ve güvenirliğini sağlamak amacıyla araştırmacılar dahil olmak üzere 4 alan uzmanından oluşan bir geçerlik ve güvenirlik komitesi oluşturulmuştur. Veri analizi ve bulguların yorumlanması aşamalarında 2 toplantı düzenlenmiştir. Toplantılarda, araştırmacılar tarafından tasnif edilen ve belirli temalar altında sunumu yapılan verilerin uygunluğu ile bulguların yorumları üzerine tartışılmıştır. Ayrıca örnek göstergelerin yazım sürecinde, alan uzmanlarından elde edilen açık uçlu formlar üzerinde araştırmacılar ayrı ayrı analiz yapmıştır. Her araştırmacı açık uçlu formlarda yer alan cevaplardan araştırmanın amacına uygun olacak şekilde gösterge seçmiştir. Ardından puanlayıcıların uyum yüzdesi hesaplanmıştır. Bu nedenle her iki araştırmacı arasındaki kod güvenirliğini sağlamak için, Miles ve Huberman'ın (1994); "Güvenirlik=Görüş Birliği/Görüş Birliği + Görüş AyrılığıX100" formülü kullanılmıştır. Yapılan hesaplamada görüş birliği %88 ile yeterli olarak bulunmuştur.

Araştırmacılar tarafından yapılan literatür taraması ve ders kitaplarının incelenmesi sonucu oluşan veriler, doküman incelemesinden elde edilen veriler ile birlikte değerlendirilmiştir. Ardından belirlenen değerlerin, yaşam becerilerinin beş alt boyutuna yönelik davranış göstergeleri için açık uçlu form oluşturulmuştur. Açık uçlu form, değerler eğitiminde çalışmaları olan ve en az yüksek lisans düzeyinde öğrenime sahip 8 araştırmacıya gönderilmiştir. Araştırmacıların yazdığı göstergeler, belirlenen değerlerin tanım, ilke ve kavramlarıyla örtüşme durumlarına göre incelenerek örnek gösterge tablosuna son şekli verilmiştir.

Bu araştırma Siirt Üniversitesi Etik Kurulunun 12.12.2023 tarih ve 717 sayılı etik kurul izni ile yürütülmüştür.

3. BULGULAR

Araştırma bulguları, çalışmanın alt amaçlarıyla uyumlu bir sırada, alt başlıklar halinde aşağıda sunulmuştur.

3.1. Değerler Eğitime Yönelik Geliştirilen Ölçeklerin Yaşam Becerisi Bağlamında İncelenmesi

Araştırmacılar tarafından yapılan literatür taraması sonucunda incelenmek üzere, değerler eğitime yönelik geliştirilen 28 ölçek belirlenmiştir. Bu ölçeklerin belirlenmesinde, ülkemizde yürütülen değerler eğitimi kapsamında ele alınan değerleri kapsayıcı özellikte ölçekler olması ölçüt olarak kullanılmıştır. Her iki araştırmacının ayrı ayrı incelediği ölçekler, maddelere ulaşılamama ve benzer madde yapısına sahip olma sebeplerinden dolayı 19'a düşürülmüştür. Ölçeklerde yer alan maddelere ait kategoriler şöyledir: Bilişsel beceriler, sözel beceriler, sosyal ve duygusal beceriler, psiko-motor beceriler, kişisel beceriler.

Üzerinde görüş birliğine varılamayan maddeler ile ilgili iki farklı alan uzmanından daha görüş alınmıştır. Uzmanlarla yapılan görüşmeler neticesinde 19 ölçeğin yaşam becerisi bağlamında incelenmesine ait bulgular Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. Ölçeklerin yaşam becerileri bağlamında incelenmesine ait bulgular

Ölçek No	Değer adı	Bilişsel beceriler Madde sayısı	Sözel beceriler Madde sayısı	Sosyal ve duygusal beceriler Madde sayısı	Psiko-motor beceriler Madde sayısı	Kişisel Beceriler Madde sayısı	Toplam madde sayısı	Araştırmacı görüşü
1	Ahlaki olgunluk	1	1	15	0	0	17	Değerle uyumlu ölçek ancak maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış
2	Toplumsal değerler	3	0	0	1	0	23	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı oldukça az
3	Dürüstlük	1	0	10	2	0	21	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
4	Sosyal değerler	19	0	21	2	0	42	Maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış
5	Ahlaki olgunluk	8	3	24	1	3	61	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz

6	İnsani değerler	10	5	23	1	0	42	Ölçek değerle uyumlu ve maddeler incelenen değer kapsamında yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmış
7	Sabır	3	2	5	1	0	24	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
8	Aksiyonda değerler	14	3	23	3	4	80	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
9	Empati	0	0	12	0	0	20	Maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış
10	Manevi-insani değerler	1	4	5	1	0	23	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
11	Davranışta değerler	7	7	13	11	1	42	Ölçek değerle uyumlu ve maddeler incelenen değer kapsamında yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmış
12	Adalet	0	0	6	2	0	8	Maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış

13	Kültürel değerler	4	4	2	2	1	14	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
14	Çevresel değerler	1	0	1	3	0	20	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
15	Dijital ortamda ahlaki değerler	2	6	8	0	0	17	Maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış
16	Okul öncesi değerler	3	10	18	11	2	60	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
17	Sevgi	0	3	1	3	0	11	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
18	Demokratik değerler	8	3	0	8	0	34	Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz
19	Ahilik değerleri	6	4	11	8	1	32	Maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış

Tablo 2’ye göre incelenen ölçeklerin 10’u “Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı yetersiz” seviyesinde, 6’sı “Maddeler yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmamış” seviyesinde, 2’si “Ölçek değerle uyumlu ve maddeler incelenen değer kapsamında yaşam becerilerinin alt boyutlarına dengeli dağılmış” seviyesinde ve 1’i “Yaşam becerilerine yönelik madde sayısı oldukça az” seviyesinde tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre değerler eğitimi kapsamında geliştirilen ölçeklerin yaşam becerilerine yönelik göstergelerinin genellikle yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum farklı araştırmacılar tarafından değerler eğitimine yönelik yazılan kazanımların bilişsel düzeyde yer almasıyla açıklanabilir. Buna göre, yaşam becerilerine yönelik yazılacak gösterge ifadeleri ile bu yetersizliğin giderilebileceği düşünülmektedir.

3.2.2018 Ortaokul öğretim programlarındaki kazanımların (Sosyal Bilgiler-Fen Bilimleri-Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi-Türkçe-Matematik) değerler eğitimi bağlamında yaşam becerisi temelli olma düzeyleri nedir?

Araştırmacılar tarafından ortaokul düzeyindeki Sosyal Bilgiler, Fen Bilimleri, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Türkçe, Matematik disiplinlerine ait 2018 öğretim programları, kazanımların değerler eğitimi bağlamında yaşam becerisi temelli olma durumlarına göre analiz edilmiştir. Yaşam becerilerinin beş alt boyutunu kapsayacak şekilde hazırlanan belirtke tablosu üzerinde ilgili madde sayılarına yer verilmiştir. Ayrıca bulguların sunumunda elde edilen verileri desteklemesi ve okuyucunun zihninde anlamlandırmayı kolaylaştırması için doğrudan kazanım cümlelerine yer verilmiştir.

Tablo 3. 2018 Ortaokul öğretim programlarındaki yaşam becerisi temelli kazanım sayıları

Öğretim Programı		Özbakım Becerileri	Madde sayısı	Motor gelişim	Madde sayısı	Sosyal ve duygusal gelişim	Madde sayısı	Dil gelişimi	Madde sayısı	Bilişsel gelişim	Madde sayısı
Sosyal Bilgiler Öğretim Programı	5. Sınıf	0		5		3		8		15	
	6. Sınıf	0		1		6		1		14	
	7. Sınıf	0		1		3		4		10	
Fen Bilimleri Öğretim Programı	5. Sınıf	0		0		1		4		4	
	6. Sınıf	0		0		3		4		4	
	7. Sınıf	0		5		0		2		4	
	8. Sınıf	0		3		2		7		7	
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı	5. Sınıf	0		4		4		1		3	
	6. Sınıf	2		0		2		1		3	
	7. Sınıf	1		1		2		1		4	
	8. Sınıf	0		1		3		0		9	
Türkçe	5. sınıf	0		1		0		0		1	
	6. sınıf	0		3		0		0		1	

Matematik	7.	1	0	0	3	0
	Sınıf					
	8.	2	0	0	3	0
	Sınıf					
	5.	0	0	0	0	0
	Sınıf					
	6.	0	0	0	0	0
	Sınıf					
	7.	0	0	0	0	0
	Sınıf					
	8.	0	0	0	0	0
	Sınıf					

Tablo 3’e göre incelenen öğretim programlarında yer alan değerler eğitimi kazanımları, yaşam becerilerinin alt boyutlarının birkaçını karşılayacak şekilde yazılmıştır. Yaşam becerilerinin beş alt boyutunun tamamına yönelik kazanım ifadesinin olmayışı, değerler eğitiminin öğretim programlarındaki görünürlüğünün yeterli düzeyde olmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu durumun, değerler eğitiminin öğretim programlarındaki görünürlüğünün ve işlevselliğinin artırılmasına yönelik yapılacak iyileştirme çalışmalarıyla giderilebileceği düşünülmektedir. Öte yandan matematik disipliniinde değerler eğitimine yönelik yaşam becerisi temelli kazanım olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, matematik disiplininin hesaplama, kavram ve problemlerle ilgilenen boyutunun öne çıkarılmasıyla açıklanabilir. Oysa okul matematiğinde öğrenilen her şey gerçek yaşamla ilgilidir. Problemlerin çözümünde sabit bir yol yerine alternatif çözüm yollarının kullanıldığı düşünüldüğünde, matematik aracılığıyla öğrencilerin birbirlerinin çözüm yollarına ve dolayısıyla birbirlerine saygı duymayı öğrenmeleri, değerler eğitimi bağlamında yapılan matematiksel bir süreci ifade eden örneklerden yalnızca biridir. Bu örneklerin ve öğretim uygulamalarının görünürlüğünün ve işlevselliğinin artırılması, ortaya çıkan bu durumun giderilmesinde etkili olacaktır.

3.3. Yaşam Becerisi Temelli Örnek Değer Göstergeleri

Yapılan analizler ışığında, öğretim programları aracılığıyla uygulanacak bir değerler eğitimi programında, değerlerin yaşam becerisi haline gelmesine yönelik düzenlemeler yapılması gerektiği düşünülmektedir. Bu doğrultuda değerlere ait hedef göstergelerin yazım sürecinde program yapıcılara, uygulayıcılara ve diğer paydaşlara yol gösterici olması amacıyla yaşam becerilerini ifade eden örnek değer göstergelerine Tablo 4’te yer verilmiştir.

Tablo 4. Yaşam becerilerini ifade eden örnek değer göstergeleri

1.Değerlerin Bilişsel Becerilere Yönelik Davranış Göstergeleri				
Kod	Açıklama			Örnek Gösterge
1.1.Karar Verme	Özdenetim	değerine	yönelik	Değerlerine dayalı olarak aldığı
	bilişsel	yaşam	becerileri	kararların sonuçlarını öngörür.
	geliştirmek/özdenetim			
1.2.Problem Çözme	Sabır	değerine	yönelik	Karşılaştığı problem durumlarında
	yaşam	becerileri	geliştirmek/sabır	sabırla çözüm arayışında bulunur.
1.3.Yaratıcı Düşünme	Sorumluluk	almaya	yönelik	Çevre sorunlarına karşı yenilikçi
	yaşam	becerileri	geliştirmek/sorumluluk	fikirler üreterek sorumluluk alır.

1.4.Eleştirel Düşünme	Adalet değerine yönelik bilişsel yaşam becerileri geliştirmek/adalet	Problem durumlarına adil çözümler geliştirirken analitik düşünür.
2.Değerlerin Sözel Becerilere Yönelik Davranış Göstergeleri		
Kod	Açıklama	Örnek Gösterge
2.1.Açıklama	Mahremiyet sahibi olmak/Mahremiyet	Mahremiyet gerektiren yer ve durumları açıklar.
2.2.Konuşma ve söyleme	Tutum ve davranışlarında iyiliksever olmak/Yardıms severlik	Yardımlaşırken doğru iletişim dilini kullanır.
2.3.Çıkarım yapma	Merhametli olmanın insani bir özellik olduğunu savunmak/ Sevgi	Şefkat ve merhametin insanlara has özellikler olduklarını savunur.
2.4.Yansıtm a	Saygılı, hoşgörülü ve ölçülü olmak/Nezaket/Saygı	Karşısındaki kişilere saygısını ifade edecek şekilde hitap eder.
3.Değerlerin Sosyal ve Duygusal Becerilere Yönelik Davranış Göstergeleri		
Kod	Açıklama	Örnek Gösterge
3.1.Sosyal farkındalık	Ailesine ve çevresine merhametli olmak / Merhamet	Özel gereksinimli bireylere yönelik sosyal sorumluluk etkinliklerine katılmaya istekli olur.
3.2.Uyum	Empati kurarak elindeki imkânların değerini bilmek/ Yardıms everlik	Elindeki imkânları ihtiyaç sahipleriyle paylaşmaya istekli olur.
3.3.İletişim	İnsanlarla güçlü bağlar kurmak/ Sevgi	Duygularını arkadaşlarıyla samimiyetle paylaşır.
3.4.Öz yönetim	İnisiyatif alma / Sorumluluk	Duygularını ve başkalarının duygularını kullanarak çatışmaları yönetir.
4.Değerlerin Psiko-motor Becerilere Yönelik Davranış Göstergeleri		
Kod	Açıklama	Örnek Gösterge
4.1. Yaşama aktarma	Merhametli ve Misafirperver olmak / Misafirperverlik	Misafirlikte toplumsal görgü kurallarına göre hareket eder.
4.2. Günlük yaşantılarını düzenleme	Sorumluluklarını yerine getirme/ Öz denetim	Kişisel eşyalarını düzenlemek, temizlemek ve bakımını yapmak gibi günlük sorumlulukları yerine getirir.
4.3. Duyarlı davranma	Temiz bir çevre Oluşturmak /Temizlik	Piknik alanlarında çevresindeki çöpleri toplar.
4.4. Toplumsal ilişkilerine yansıtm a	Toplu taşımada görgü kurallarına göre hareket etmek/ Saygı	Toplu taşımada yaşlı, hamile ve yetersizliği bulunan kişilere yer verir.
5.Değerlerin Kişisel Becerilere Yönelik Davranış Göstergeleri		
Kod	Açıklama	Örnek Gösterge
5.1.Öz motivasyon	Yeni şeyler öğrenmeye istekli olma / Azim ve kararlılık	Öğrenme deneyimlerini geriye dönüp değerlendirerek daha etkili bir şekilde yeni bilgiler öğrenme stratejileri geliştirir.

5.2.Öz yönetim	Vatanseverliğin sorumluluklarının bilincinde olmak / Vatanseverlik	Kendisini geliştirerek vatanına yararlı olmaya gayret eder.
5.3.Öz farkındalık	Kişisel temizliği Önemsemek/ Temizlik	Kişisel temizliğinde yeterli hissetmediği zaman ailesinden yardım ister.
5.4.Öz düzenleme	Vicdani kararlar alarak şefkatli davranmak./ Şefkat	Başarısızlıkların ve zorlukların insan hayatının bir parçası olduğunu bilerek kendisine karşı şefkatli olur.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşam becerileri, bireylerin sağlıklı gelişimleri sırasında öğrendikleri ve günlük hayatlarında kullandıkları başa çıkma becerileridir (Powell, 1985). Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 1997) ise yaşam becerilerini, bireylerin günlük hayatta karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmeleri için gerekli olan davranış ve uyum becerileri olarak tanımlamıştır. Öte yandan bireyin öğrendiği bilgi ve beceriyi günlük hayatında kullanması, tam ve anlamlı öğrenmenin gerçekleştiğinin en önemli göstergesidir. Öğretim programları aracılığıyla öğrencilere kazandırılması planlanan bilgi ve becerilerin yanı sıra, bu bilgi ve becerilerin kullanılmasında yapı taşı konumunda olan toplumsal değerlerin de bireye kazandırılması gerekmektedir. Zira içinde yaşadığı toplumun gelenek, görenek ve ahlaki değerlerinden bağımsız olarak gerçekleşen bir öğrenme, bireyin günlük hayatını kolaylaştırmada yetersiz kalacaktır. Bu nedenle ailede temelleri atılan ve öğretim programları aracılığıyla okullarda devam eden değerler eğitiminin, öğretimin bir parçası olması ve birey tarafından kazanılarak yaşam becerisi haline gelmesi gerekmektedir.

Kazandırılması hedeflenen bir değer bireyde yaşam becerisi haline gelmesi ve kullanılabilir olması için bireyin tutum ve davranışlarında gözlemlenmesi gerekir. Yaşam becerilerinin temel bileşenleri ile ilgili Dannish ve Nellen'in (1997) ifade ettiği 5 kategorinin dışında farklı kategoriler de mevcuttur. Örneğin farklı bir araştırmada yaşam becerileri fiziksel, davranışsal ve bilişsel olmak üzere üç kategoride ele alınmıştır (Danish ve Donohue, 1995). Ancak bu sınıflamaların ortak özelliklerine bakıldığında bireyin bütünsel olarak tutum ve davranışlarını kapsadığı görülmektedir. Bu nedenle bu araştırmada yaşam becerileri 5 temel bileşen altında toplanarak kullanılmıştır. Bu bileşenler; bilişsel beceriler, sözel beceriler, sosyal ve duygusal beceriler, psiko-motor beceriler ve kişisel beceriler olarak belirlenmiştir.

Duyuşsal boyut ile ilgili hedefler bilişsel boyutta olduğu gibi doğrudan gözlemlenememekte ve belirlenememektedir (Gökler, Aypay ve Arı, 2012). Bundan dolayı değerler eğitimi için kazanım yazarken yaşam becerisini ifade edecek şekilde göstergelerin yer alması gerekmektedir. Böylece değerler kişilik haline getirilerek yaşam becerisine dönüşür. Yaşam becerisine dönüşen bir değer, 21. yüzyılda bireylerden beklenen niteliklerin oluşmasına katkı sağlayacaktır. Bu araştırma kapsamında ülkemizde değerleri eğitime yönelik geliştirilen 19 ölçek yaşam becerisi temelli olma durumuna göre analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre, değerler eğitimi kapsamında geliştirilen ölçeklerin yaşam becerilerine yönelik göstergelerinin genellikle yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Oysa değerler, bireylerin davranışlarına rehberlik edecek ahlaki ilkelerin geliştirilmesine katkı sağlamaktadır (Akbaş, 2008).

Değerlerin yaşam becerisine dönüşmesi sürecinde bireyde sosyal ve duygusal becerilere yönelik davranışların gözlenmesi gerekmektedir. Çünkü değerlerin bir başka katkısı, kazandırılması hedeflenen değerler vasıtasıyla çocuklarda oluşmaya başlayan sosyal becerilerin desteklenmesidir (Sapsağlam, 2015). Araştırmada incelenen ölçeklere ait maddelerin çoğunlukla sosyal ve duygusal beceriye dönük davranışları kapsadığı tespit edilmiştir. Benzer şekilde Sapsağlam (2015) okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisini incelemek amacıyla yürüttüğü araştırmada, uygulanan programın çocukların sosyal beceri kazanımına olumlu yönde kalıcı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna göre değerler yoluyla bireylerin sosyal ve duygusal becerilerinin geliştirilmesi mümkündür.

Araştırmadan elde edilen bu sonucun, beceri temelli öğretim programlarına yol gösterici olacağı düşünülmektedir. Öte yandan okul dışı ortamlar içerisinde yürütülen eğitim faaliyetleri öğrencilerin sosyal becerileri destekleyecek sosyal olanaklar barındırırlar (Osterman ve Sheppard, 2010). Bu çerçevede düşünüldüğünde, değerler eğitiminin okul dışında da devam etmesine yönelik eğitsel uygulamaların, velilerin desteğiyle gerçekleşmesi gerekmektedir. Sontay ve diğerleri (2016) de araştırmalarında, okul dışı öğrenme mekânlarının öğrenme yaşantıları üzerinde olumlu etkiye sahip olduğu, yaşamsal becerilerin kazanımına olanak sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bu ortamlar öğrencilerde yaşam becerilerine yönelik farklı boyutlarda değerlerin gelişmesi için fırsatlar oluşturmaktadır.

Değerler yaşamın içindedir ve bireyin yaşamını yönlendirdiği için gerçek yaşam becerisi olmalıdır. İyi bir vatandaş, belli değerlere ve tutumlara sahip olan, kabul görmüş uygulamalara uyan ve kabul edilmiş yurttaşlık faaliyetlerine katılan biri olarak tanımlanır (Barr, Barth ve Shermis, 1978). Değerler öğrencilerin içinde yaşadıkları toplumun birlikte yaşama kültürüne uyum sağlamaya ve genç kuşakla toplum arasında toplumsal uzlaşıya da katkı sağlamaktadır (Çalışkan ve Öntaş, 2018). Değerler, kişilerin yaşamlarını yönlendirmedeki önemine göre ele alınır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Bundan dolayı değerlerin gerçek yaşam becerilerine dönüştürülmesi gerekmektedir. Elde edilen sonuçlara göre değerler eğitiminin bireyde gözlemlenebilir somut davranışların gelişmesine katkı sağlaması gerekmektedir. Çünkü değerler eğitime yönelik bir değerlendirme yapabilmek için öğrenci davranışlarının gözlemlenmesi ön şarttır. Öğrenci değerlere yönelik edinimlerine davranışlarına dönüştürdüğünde yaşamının bir parçası haline getirebilir ve yaşam becerisi olarak günlük hayatında kullanabilir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda program yapıcılara, uygulayıcılara ve diğer paydaşlara şu önerilerde bulunulmuştur:

- Değerler eğitimi programının gerçek yaşama karşılık gelen okul dışı boyutuna yönelik eğitsel uygulamaların, velilerin de sürece dâhil edilerek planlanması önerilir.
- Değerler eğitime yönelik hedef göstergelerin ilgili değeri geliştirmeye hizmet edecek yapıda oluşturulması için değer geliştirmeye yönelik aşamalı yeterlilik temaları oluşturulabilir.
- Sınıf ortamında öğretmenlerin değerleri öğretim programına entegre etmeleri konusunda hizmet içi eğitimler düzenlenebilir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazar 1: Araştırmanın tasarlanması, veri analizi, raporlaştırma.

Yazar 2: Yöntemin belirlenmesi, danışmanlık, geçerlik ve güvenirlik çalışmaları.

DESTEK ve TEŞEKKÜR BEYANI

Destek ve teşekkür beyanı bulunmamaktadır.

ÇATIŞMA BEYAN

“*Değerlerin Gerçek Yaşam Becerilerine Uygulanabilirliği Bağlamında Bloom Taksonomisinin Değerlendirilmesi ve Örnek Değer Göstergeleri*” isimli makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Akbaş, O. (2004). Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi (Doktora Tezi). YÖK Tez Merkezi veri tabanından erişildi (Tez No: 190366).
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. Değerler eğitimi dergisi, 6(16), 9-27.
- Barr, R. D., Barth, J. L., & Shermis, S. S. (1978). *Sosyal bilgilerin doğası* (C. Dönmez Çev.). Pegem Akademi.
- Bloom, B. S. (1956). (Ed.) *Taxonomy of educational objectives. Handbook I: Cognitive domain*. Longman: Green and Company.
- Bozkurt Polat, E. (2021). Okul öncesinde sosyal değerler eğitimi programının öz düzenleme, sosyal beceri ve problem davranışlar üzerindeki etkisi, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 18, 287-316.

- Çalışkan, H., & Öntaş, T. (2018). *Biyografilerle değerler eğitimi*. Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çoban, G. S. (2021). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi kendini gerçekleştirme basamağında gizil yetenekler. *European Journal of Educational and Social Sciences*, 6 (1), 111 – 118.
- Çoban, O., & Akşit, İ. (2018). 2005 ve 2017 sosyal bilgiler öğretim programlarının öğrenme alanı, kazanım, kavram, değer ve beceri boyutları açısından karşılaştırılması. *Journal of History Culture and Art Research*, 7(1), 479-505.
- Danish, S. J. & Nellen, V. C. (1997). New roles for sport psychologists: Teaching life skills through sport to at-risk youth. *Quest*, 49, 100-113.
- Danish, S. J., & Donohue, T. (1995). Understanding media's influence on the development of antisocial and prosocial behavior. Preventing violence in America, 4, 133-155.
- De Jong, T., Ganie, L., Lazarus, S. & Prinsloo, E. (1995). *Proposed general guidelines for a Lifeskills curriculum framework*. Gordon, A. (Ed.) Curriculum frameworks for the general phase of education içinde. Johannesburg: Centre for Education Policy Development.
- Demirel, Ö. (2012). *Eğitimde program geliştirme*. Pegem Akademi Yayınları.
- Dönmez, Ö., & Uyanık, G. (2022). Farklı Ülkelerde Değerler Eğitimi ve Değer Eğitimi Programlarından Örnekler. *Temel Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 74-88. <https://doi.org/10.55008/tead.1099697>
- Duman, B., & Yakar, A. (2017). Öğretime yönelik duyuşsal farkındalık ölçeği. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*, 6(1), 200-229.
- Erbil, O., Demirezen, S., Erdoğan, A., Terzi, Ü., Eroğlu, H. & İbiş, M. (2004). *Öğrenci Merkezli eğitim uygulama modeli*. İzmir: İktisat Kongresi Eğitimde Uygulamalar Bölümü Tebliği.
- Francis, M. (2007). *Life skills education*. www.changingminds.org. (Erişim Tarihi: 24.07.2023)
- Giesecke, H. (2004). Was kann die schule zur werterziehung beitragen? In: Was schule macht. hrsg. Von S.Gruehn, G.Kluchert, T.Koinzer; Beltz Verlag, Weinheim und Basel, 235-246.
- Gökler, Z. S., Arı, A. & Aypay, A. (2012). İlköğretim İngilizce dersi hedefleri kazanımları SBS soruları ve yazılı sınav sorularının yeni Bloom taksonomisine göre değerlendirilmesi. *Eğitimde Politika Analizi*, 1(2), 114-133.
- Gümüşoğlu, Ö., & Küçük, V. (2019). Genç sporculara uygulanan yaşam becerileri eğitim programının takım sargınlığına etkisi. *Eurasian Research in Sport Science*, 4(2), 97-111.
- Karagöl, İ., & Adıgüzel, O. C. (2022). Duyuşsal alan ve duyuşsal alan taksonomileri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 217-240.
- Kratwohl, D. R., Bloom, B. S. ve Masia, B. B. (1964). Taxonomy of educational objectives, the classification of educational goals-Handbook II: Affective Domain. New York: McKay.
- Kuşdil E., & Kağıtçıbaşı. Ç. (2000). Türk öğretmenlerinin değer yönelimleri ve scwartz değer kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*. 15 (45), 59-76.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. *Psychological Review*, 50, 370-396.
- MEB [Milli Eğitim Bakanlığı]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. California: Sage Publications.
- Osterman, M. D., & Sheppard, B. (2010). Museums and schools working together. An alliance of spirit: Museum and school partnerships, 1-8.
- Powell, M. F. (1985). A program of life-skills training through interdisciplinary group processes. *Journal of Group Psychotherapy, Psychodrama, & Sociometry*, 38(1), 23-34.
- Ravinger, R. (2006). Value-Based Education for Human Development –Eritrean Perspective, Essays in Education. USA: South Carolina.
- Sapsağlam, Ö. (2015). Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*, 25, 1-65. [https://doi.org/10.1016/S0065-2601\(08\)60281-6](https://doi.org/10.1016/S0065-2601(08)60281-6)
- Sontay, G., Tutar, M., & Karamustafaoğlu, O. (2016). "Okul Dışı Öğrenme Ortamları ile Fen Öğretimi" Hakkında Öğrenci Görüşleri: Planetaryum Gezisi. *İnformal Ortamlarda Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 1-24.
- Spence, S. H. (2003). Social skills training with children and young people: Theory, evidence and practice. *Child and Adolescent Mental Health*, 8(2), 84-96.
- TDK [Türk Dil Kurumu]. (2023). *Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu. <https://sozluk.gov.tr/>
- UNESCO, (2000). *The dakar framework for action, education for all: Meetings our collective commitments*. World Education Forum, 26-28 April. Dakar- Senegal.
- World Health Organization [WHO]. (1997). *Life skills education for children and adolescents in schools: Introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of life skills programmes*. Geneva, Switzerland: WHO Programme on Mental Health.
- Yeşil, R. & Aydın, D. (2007). Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 65-84.